

ÉRTELMISÉGI ÉS JÓL SZITUÁLT

Kutatás a Pintér Béla és Társulata közönségéről

Az 1998-ban indult Pintér Béla és Társulata az évek során az ország (egyik) legelismertebb, a kritika által folyamatosan számon tartott független társulatává vált. A szkénés indulás – akárcsak sok más alkotó(csoport) esetében – nagyon meghatározó, alapjaiban formálta a társulat közönségét. Az utóbbi években azonban jelentősen kitágult azoknak a köre, akik szeretnének eljutni a társulat egyik-másik előadására.

Bejutást segítő várólisták, több nézőt befogadni képes helyszínek – ezeket hozta az érdeklődők számának növekedése, ami automatikusan a közönség összetételének megváltozását is jelentette. Kérdésünk tehát a következő: hogyan definiálható a Pintér Béla és Társulatának jelenlegi közönsége? Milyen demográfiai, színházlátogatási jellemzőkkel írható le ez a csoport, illetve ennek tagjai mi miatt tartják fontosnak, hogy a társulat előadásait látogassák?

A kutatásról

A fenti kérdések megválaszolásához közönségkutatást végeztem, melynek vázát egy 26 kérdésből álló kérdőív adta. A felmérés vegyesen tartalmazott zárt és nyitott kérdéseket. A kitöltésre online és offline is volt lehetőség, mivel így a nézők szélesebb rétegét, például az idősebb korosztályt vagy az internetet nem használókat is sikerült bevonni. A kérdéssor online 2019. október 21. és 2020. március 30. között volt elérhető, a személyes lekérdezés 2019. október 21. és november 2. között történt három különböző játszóhelyen (UP Újpesti Rendezvénytér, Fészek Művészklub, Szkéné Színház) egy-egy előadás előtt. Az elemzés 2262 válaszon alapul.

Az online és az offline lekérdezés alapvető különbsége még az elemzés kezdete előtt kiderült: a kérdőívet interneten

kitöltők jellemzően alaposabban foglalkoztak a kérdésekkel, mint azok, akik az előadások helyszínén személyesen választottak. Így természetesen minden igyekezet ellenére maradnak bizonytalansági faktorok a kutatásban, több év távolságból könnyű belezavarodni a dátumokba és az eseményekbe. Az alábbiakban a legfontosabb eredményeket foglalom össze.

Kik látogatják a PBEST előadásait?

Ma Magyarországon körülbelül minden nyolcadik ember jut el egy évben legalább egyszer színházba, ezen belül a nők mintegy másfélszer nagyobb eséllyel, mint a férfiak. Az anyagi helyzet még ennél is jobban meghatározza a színházlátogatást: a legmagasabb jövedelmi kategóriába tartozók közül hozzávetőlegesen tízszer többen járnak előadásokra az átlagnál. Az anyagi lehetőségek mellett az iskolai végzettségnek is nagy szerepe van, hiszen a színházba járók több mint fele felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik.¹

¹ ANTAL Edit, *A színház mindenkié?*, TÁRKI Háztartás Monitor, 2012, http://old.tarki.hu/hu/news/2013/kitekint/20130410_szinhaz.html?fbclid=IwAR2WMMxoDG4_Kq4MPQbYvBOBT0SRg_kIP19NwI1BR46c-3k0V7IZfYIFExY.

Jubileumi Beszélgetések. Fotó: Mészáros Csaba

Mennyiben tér el a PBEST közönsége az átlagos magyarországi színházlátogató közönségtől?

A jelen kutatásban részt vevők 68%-a nő, ami még az országos átlagnál is nagyobb eltérést mutat a nézők nemi megoszlása tekintetében. A válaszadók túlnyomó többsége jó anyagi körülmények között él, 35,8% pénzügyi gondok nélkül, míg 51,2% megfelelő beosztással kijön a keresetéből.

Ez hatással van arra is, hogy a nézők mennyi pénzt szánanak a PBEST előadásaira. A válaszadók csaknem harmada (29,9%) juttatott a társulatnak valamilyen típusú támogatást (váltott pártolói jegyet vagy utalt adományt). Nem meglepő módon az adatokból kiderült, hogy az online válaszadók, akik jellemzően a társulat hírleveléből értesültek a kutatásról, azaz valamilyen módon már elköteleződtek a PBEST mellett, nagyobb arányban hajlamosak támogatni a társulat munkáját, mint azok, akik csak előadás előtt találkoztak a kérdőívvel.

A válaszadók évente átlagosan több mint 32 000 forintot költenek a társulat jegyeire, ezen a téren azonban nagy a szórás, azaz a költési szokások nagyon különbözőek: a minimum érték 2000, míg a maximum 300 000 forint. A nézők fele évente legfeljebb 25 000 forintot szán jegyekre, 100 000 forintot vagy annál többet a nézők 2,2%-a költ ugyanerre. A kérdőívben többen is jelezték, hogy örömmel áldoznának többet a PBEST előadásaira, már ha jegyhez tudnának jutni. Többen Pintér Béla drámakötetével kárpótolták magukat. Ugyanakkor többen jelezték, hogy a megemelkedett jegyárak miatt már nem tud előadásokra járni.

A válaszadók túlnyomó többsége értelmiségi. Közülük is kiemelkednek a pedagógusok (11,4%), a közgazdászok, a mérnökök, a jogászok, az orvosok és az egyetemi oktatók. A minta jelentős részét tették ki emellett a kulturális területen dolgozók (mint például dramaturgok, szerkesztők vagy grafikusok).

A válaszadók háromnegyede Budapesten lakik, tehát minden negyedik válaszadó érkezik más településről egy-egy előadás kedvéért. Ugyanakkor a budapesti nézők között is jelentős eltérések vannak lakóhely szerinti eloszlásban. Hozzávetőlegesen 10-10% a II., a XI. vagy a XIII. kerületben lakik. A II. és a XIII. kerület hagyományosan Budapest tehetősebb lakosságának otthona, a XI. kerület pedig amellelt, hogy a fő-

város legnépesebb kerülete, a PBEST indulásának helyszínéül szolgáló Szkéné Színháznak is a székhelye.

A nézők kor szerinti megoszlása szintén figyelemreméltó. A kitöltők átlagéletkora 47 év, a legfiatalabb válaszadó 18, a legidősebb 90 éves volt. A közönség túlnyomó többségét középkorúak, azaz 40 és 64 év közöttiek teszik ki (61,8%), őket követik a fiatal felnőttek, azaz a 18 és 39 év közöttiek (16,6%), majd a nyugdíjas korúak (10%).

Egy átlagos néző 39 évesen látott először PBEST-előadást; a legfiatalabb „újonc” 12, a legidősebb 77 évesen figyelt fel a társulatra. A közönség mintegy fele (49,1%) fiatal felnőtt korában kezdett el PBEST-előadásokat nézni, míg 45,4%-a középkorúan.

A válaszokból az is kiderült, hogy a PBEST aránylag friss, megújult közönséggel rendelkezik. A jelenlegi nézők csupán szűk negyede ismerte a társulatot annak kezdeti időszakában, azaz 2009 előtt, a nézők fele 2014 után, vagyis a mából visszatekintve a társulat létének háromnegyedénél csatlakozott. Ez a mutató egyben azt is jelenti, hogy a kutatás az első évekből nagyon kevés nézőt tudott elérni, az egykori közönségről viszonylag kevés információval rendelkezünk, mivel annak jelentős része mintha lecserélődött volna.

A közönség mennyiségi növekedése részben magyarázható a társulat egyre nagyobb ismertségével és az egyre nagyobb játszóhelyekkel. A nézőszám fokozatosan emelkedett: először a 2010-es év hozott jelentős növekedést (ekkor mutatták be a *Szutyokot* és a *Tündöklő Középszert*), az abszolút csúcsot pedig 2017-ben (a *Szívszakadtig* és az *Ascher Tamás Háromszéken* bemutatójának évében) érte el, amikor is a jelenlegi nézők 12%-a csatlakozott.

A kérdőívben arra is megkértük a nézőket, hogy adjanak szubjektív jellemzést a PBEST közönségéről, így önmagukról is. A válaszok két, egymástól határozottan elválasztható csoportra oszlottak az alapján, hogy a megkérdezettek homogen, néhány jelzővel leírható csoportnak tartják-e a közönséget, vagy éppen ellenkezőleg, nagyon változatosnak, amiből alapvetően önellentmondásos kép rajzolódott ki. A többség nagyjából arra jutott, hogy a PBEST törzsközönsége budapesti, értelmiségi, toleráns, (bal)liberális (vagy legalábbis ellenzéki) nézőkből tevődik össze, akik érdeklődnek az új dolgok iránt, nyitottak a *hagyományostól* eltérő színházra. Többször tematizálódott, hogy az utóbbi években, mióta a Pintér Béla

és Társulata előadásai népszerűbbek lettek, és a jegyárak megemelkedtek, a közönség megváltozott, némileg „felhígult”, és inkább egy tehetősebb réteg jár az előadásokra.

Mit gondolnak a nézők a PBEST előadásairól?

A kérdőívben külön blokk foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a nézők miért választják, mi miatt kedvelik a társulat előadásait. A kérdésre sokan válaszoltak (a megkérdezettek 77,8%-a), ugyanakkor maguk a vélemények meglehetősen hasonló gondolatok köré rendeződnek.

A válaszadók számára fontos szempontnak számít, hogy az előadások aktuális témákkal foglalkoznak, és a darabokban hangsúlyosan megjelenik a társadalomkritika és a közéleti érzékenység. Sokan kiemelték az előadások sajátos hangulatát, formabontó stílusát, a dramaturgia magas minőségét. Közkedvelt jellemzőnek számított a humor, a zene és a szereposztás.

A legnépszerűbb előadás a válaszadók körében egyértelműen a *Titkaink*, ezt 58% jelölte meg favoritként. A második helyen a *Kaisers TV, Ungarn* (36,8%), míg a dobogó harmadik fokán a nézők harmadának (31,6%) jelölése alapján a *Parasztopera* áll.

A kérdőív rákérdezett arra is, hogy melyik PBEST-előadás nem kedvelik a nézők. Ezt a kérdést a válaszadók 42%-a egyszerűen kihagyta, mintegy fele leírta, hogy nincs ilyen, illetve többen kiemelték, hogy a társulatnak még a leggyengébb előadása is kiemelkedőnek számítana más színházakban. A töredékes válaszok alapján azonban a *Jubileumi Beszélgetések* számít a legkevésbé népszerű előadásnak.

Színházlátogatási szokások

Hogy jut el egy átlagos néző élete első PBEST-előadására? A felmérés résztvevőinek túlnyomó többsége (74%) ismerősön keresztül hallott először a társulatról, de a színikritikák, kulturális ajánlók és egyéb csatornák is nagyjából hasonló bevonó hatással bírnak. Egy néző például Puzsér Róbert ajánlásának hatására talált rá az előadásokra.

Az új bemutatókról a válaszadók zöme (66,3%) a hírlevélén keresztül értesül. Minden más közvetítő felület ehhez képest eltörpül. A nézők harmada (35,3%) a Facebookon, míg negyede (24,1%) ismerősökön keresztül szerez tudomást a premierekről.

A válaszadók kétharmada (többek között) barátokkal, 63% partnerrel, 31% rokonnal látogatja az előadásokat, körülbelül 6% pedig egyedül (is) jár az előadásokra.

A nyilatkozók 80,5%-a egy évben több PBEST-előadást is lát. Ez azért is érdekes, mert a társulat hagyományosan évente egy új bemutatóval jelentkezik, vagyis ennek alapján a nézők vagy bepótolják a régebbi előadásokat (ezt alátámasztja a korábban említett tény, miszerint a közönség fele az utóbbi hat év során csatlakozott), és/vagy újranézik a már korábban látottakat. A válaszadók fele (49,6%) nézett már újra előadás(oka)t, többen a teljes repertoárt újranézték. Az is kiderült, hogy jellemzően a társulatot régebb óta követő közönség nézi újra az előadásokat, a 2011 óta csatlakozott nézők kevesebbszer ismételnék. Tehát annak ellenére, hogy a PBEST közönsége az utóbbi években nagy számban megújult, van egy stabil magja, mivel a régi, hűséges nézők vissza-visszatérnek, és újranézik az előadásokat.

Ez a kérdés pedig szorosan összekapcsolódik azzal, hogy mi alapján választják ki a nézők, melyik PBEST-előadásra menjenek el. Ebben a kérdésben alapvetően bizalom jellemzi a közönséget.

A legfontosabb szempont, hogy melyik előadásra kapnak jegyet, ezt az opciót a válaszadók fele (50,7%) jelölte be, míg 43,4%-uk minden új előadásra elmegy. Emellett az előadás témája, a színikritikák és a szereposztás is befolyásolja a döntésüket.

Míg az előadások kiválasztásában a bizalom a meghatározó, a játszóhelyek alaposan megosztják a nézőket, a különböző helyszíneken más és más a közönség összetétele. A legnépszerűbb helyszín egyértelműen a Szkéné Színház, itt a válaszadók 90% járt már. A második helyen az Átrium áll (83,1%), majd a Katona József Színház (73,1%). Így annak ellenére, hogy az UP Újpesti Rendezvénytér 462 férőhellyel nagyobb helyszínnek számít, a válaszadóknak csupán a harmada (33%) látogatja.

A PBEST nézőiről megállapítható, hogy színházba járási szokásaik határozottan felülmúlják a magyarországi átlagot. A PBEST közönségének négyötöde (83,5%) rendszeres színházlátogató, félévente legalább három előadást megnéz. Ehhez képest az országos átlag csupán 18%, azaz a két adat között 65,5 százalékpontnyi eltérés figyelhető meg. A képet tovább árnyalja, hogy a válaszadók 13,7%-a félévente legalább tizenöt előadást tekint meg. A felmérésünkben részt vevő minden hatodik ember (16,5%) alkalmi színházlátogató, azaz félévente 0–2 előadást néz meg, ennek országos átlaga 59%.²

A megkérdezettek a PBEST előadásai mellett aktívan követik más társulatok munkáját is, a válaszadók 99%-a jár más színházba is. A legnépszerűbb a budapesti Katona József Színház, melyet a válaszadók kerekén 78%-a látogat. A második helyen a Szkéné Színház áll 72,6%-kal, harmadik az Átrium 69,2%-kal. Ennek a három színháznak közös jellemzője, hogy PBEST-előadások játszóhelyeül is szolgálnak, tehát a társulat hatása megjelenik más színházak kiválasztásának esetében is. A PBEST nézői ugyanakkor egyéb fővárosi színházakat is nagy számban látogatnak: az Örkény Színházat 56,4%-uk, míg a Radnótit 46,6%-uk.

A nézők ragaszkodása a társulat előadásaira szánt összegből is kiderül: egy átlagos néző az évi teljes színházjegyköltségének 40%-át szánja a PBEST előadásaira, a megkérdezett közönség negyede (22,9%) pedig legalább a felét.

Konklúzió

Összességében tehát a Pintér Béla és Társulata közönsége könnyen és logikusan leírható: egy olyan értelmiségi csoport, amelyik akar és tud pénzt áldozni a kultúrára, emellett folyamatosan frissül és átalakul. Voltak viszont válaszok, melyeket nem lehet százalékokban és arányszámokban kifejezni. A 2262 kitöltő többsége valamilyen módon személyes üzenetet is belecsempészett a kérdőívbe, és ezekből derül ki igazán, hogy mennyire szeretik a társulatot. Hiba lenne nem megemlíteni azt a nézőt, akinek bár pont a *Népi Rablét*, azaz az első előadásuk nem tetszett, azóta is havonta több alkalommal néz PBEST-előadásokat. Vagy ott van az a válaszadó, aki már többször nekifutott a *Kaisers TV, Ungarn*nak, mert annyira szeretné megszeretni. Vagy vegyük azt a nézőt, aki csak annyit írt a kérdőív végére: „MINDIG IZGATOTTAN VÁRJUK, EDDIG NEM OKOZOTT CSALÓDÁST! CSAK ÍGY TOVÁBBI!”

A kutatás nem jöhetett volna létre Jékely Anna segítségével.

² Uo.